

Kapitel 9

GRAMMATIK

Läs s. 76-79.

Att kunna:

- Ordklasserna adverb (repetition) och pronomen
- Kasus dativ
- Satsdelen indirekt objekt (se separat dokument)
- 1, 2 och 3 deklinationens substantiv och adjektiv i dativ singular och plural
- Andra typer av substantiv: *puer, vir, mare* osv. (s. 77)
- Andra typer av adjektiv: *miser, acer, diligens, pauper* osv. (s. 77)
- Adverb: typer och bildningsätt
- Pronomen: personliga och possessiva

Dativ

Dativ används framförallt som indirekt objekt. Även andra funktioner förekommer. Då dessa funktioner uppträder i de latinska texterna i läroboken, hänvisas till G35. Läs gärna igenom paragrafen redan nu som en orientering.

Indirekt objekt

Vid en del transitiva verb (se kap. 3) står inte bara ett direkt objekt utan även ett indirekt. Detta objekt anger den som är indirekt berörd av verbets handling och är vanligen en person, ibland en sak, som mottar eller mister något: *Jag gav henne ett råd. Jag gav bollen en spark. Polisen främtog föraren körkortet.* Indirekt objekt står i latinet också vid många intransitiva verb och då saknas alltså ett direkt objekt: *discipulus magistro respondet* 'eleven svarar läraren'.

Andra typer av substantiv och adjektiv

Några substantiv och adjektiv i 1, 2 och 3 deklinationen har i vissa former en avvikande böjning. Studera dessa substantiv- och adjektivtyper i G3:2; 4:2, 3; 6:2; 7:2 inklusive kommentarerna till dessa paragrafer.

Substantiv och adjektiv med (mask) nom sing på *-er* i vilka *-e-* inte förekommer i övriga former (t ex *ager*, plur. *agri*; *sacer* men *sacra, sacrum*), kan jämföras med svenska ord som *fjäder, seger, vacker*, där *-e-* saknas i böjda former: *fjädrar, segrar, vackra*.

Adverb

Även i svenskan kan adverb bildas på adjektiv. Ändelsen *-t* läggs då till adjektivet: *vänlig > vänligt* (*Hon svarade vänligt*); *ärlig > ärligt* (*Svara ärligt!*), osv.

Pronomen

Pronomen ersätter substantiv (substantivfraser) och i vissa fall adjektiv:

Hon (= kvinnan) heter Sara. Ta *dem* (= de röda pennorna). Ta *dem* (= de röda).

Latinska pronomen kan efter hur de böjs delas in i två grupper:

- personliga och reflexiva, vilka har sin egen böjning
- övriga pronomen, vilka mer eller mindre böjs som substantiv och adjektiv i 1, 2 och 3 dekl.

Efter sin funktion delas pronomina in följande underavdelningar:

- personliga *jag, du, han, hon, den, det, vi, ni, de*
- possessiva ägandeord: *min, din, vår, er* osv.
- reflexiva syftar (främst) på subjektet i samma sats: *sig*
- demonstrativa utpekande: *denna, detta, den/det här* osv.
- relativa inleder relativbisats: *som, vilken, vilket, vilka, vars*
- interrogativa frågande: *vem, vad, vilken, vilket, vars* osv.
- indefinita obestämda: *allt, alla, något, någon, ingen, ingenting* osv.

I detta kapitel behandlas personliga och possessiva pronomen (övriga i kap. 15).

ÖVNINGAR

Gör övningarna på s. 79-80 och därefter extraövningarna nedan.

1 Direkt och indirekt objekt (G2:1)

Identifiera de direkta och indirekta objekten (O dir resp. O ind) i följande svenska meningar.

1. Jag ska ge dig ett råd.	6. Barnen skickade en hälsning till sina föräldrar.
2. Vi skänkte pengar till de nödställda.	7. Camilla lånade mig lite pengar.
3. Polisen fråntog föraren körkortet.	8. Läraren berättade en saga för eleverna.
4. Du får inte berätta detta för någon.	9. Har du gett Anna biljetterna?
5. Vi visade turisterna vägen.	10. Ni har berövat oss allt hopp.

2 Substantiv: dativ (G3:1; 4:1)

Identifiera dativformerna. Substantiven är *silva* 'skog', *hortus* 'trädgård', *bellum* 'krig', *lex* 'lag', *flumen* 'flod'.

1. <i>silvae, silvis, silvarum, silvas</i>	4. <i>legum, legibus, legi, legem</i>
2. <i>horto, horti, hortorum, hortis</i>	5. <i>fluminis, flumini, fluminum, fluminibus</i>
3. <i>bella, bellis, bellorum, bello</i>	

3 Substantiv och adjektiv: dativ (G3:1; 4:1 och 6:1; 7:1)

Vad heter fraserna nedan i dat sing och plur? Fyll i de ändelser som saknas.

nom sing	dat sing	dat plur
1. forum magnum	for.... magn....	for.... magn....
2. via longa	vi.... long....	vi.... long....
3. via brevis	vi.... brev....	vi.... brev....
4. amicus laetus	amic.... laet....	amic.... laet....
5. miles laetus	milit.... laet....	milit.... laet....
6. flumen breve	flumin... brev....	flumin... brev....
7. flumen longum	flumin... long....	flumin... long....
8. puella fortis	puell.... fort....	puell.... fort....
9. servus tristis	serv.... trist....	serv.... trist....

4 Direkt och indirekt objekt (G2:1; 3:1-2; 4:1-3; 11)

Direkt objekt (= ack) eller indirekt objekt (= dat)? Fyll i rätt form av substantiven och de personliga pronomina inom parentes.

1. ... (<i>periculum</i>) vito.	Jag underviker farorna.
2. ... (<i>murus</i>) aedificamus.	Vi bygger murar.
3. ... (<i>epistula</i>) ... (<i>mater</i>) mitto.	Jag skickar ett brev till [min] mamma.
4. ... (<i>mare</i>) navigatis (+ack).	Ni seglar över haven.
5. Magister ... (<i>discipulus</i>) ... (<i>fabula</i>) narrat.	Läraren berättar sagor för eleverna.
6. ... (<i>filia</i>) vocant.	De kallar på sina döttrar.
7. ... (<i>mulier</i>) ... (<i>donum</i>) do.	Jag överlämnar gåvor till kvinnorna.
8. ... (<i>collis</i>) procul videmus.	Vi ser kullarna i fjärran.
9. ... (<i>liber</i>) ... (<i>amicus</i>) reddo.	Jag återlämnar böckerna till min vän.
10. ... (<i>tu</i>) amo.	Jag älskar dig.
11. Amasne ¹ ... (<i>ego</i>)?	Älskar du mig?
12. ... (<i>tu</i>) ... (<i>pecunia</i> ²) do.	Jag ger dig pengar.
13. ... (<i>nos</i>) laudant.	De berömmar oss.
14. ... (<i>vos</i>) ... (<i>donum</i>) damus.	Vi ger en gåva till er.

¹ -ne anger att det är en fråga ² singular på latin

5 Substantiv i 3 deklinationen, olika typer

Vad heter substantiven nedan i abl sing och gen plur? Vilka är reglerna? (Vad betyder substantiven?)

	abl sing	gen plur
1. <i>dux</i> (G4:1)	.....	.....
2. <i>animal</i> (G4:2)	.....	.....
3. <i>navis</i> (G4:3)	.....	.....
4. <i>mons</i> (G4:3)	.....	.....

6 Substantiv och adjektiv

Böj i alla kasus.

1. *liber pulcher* 'en vacker bok' (G3:2; 6:2)

	sing	plur
nom	liber pulcher	
gen		
dat		
ack		
abl		

2. *urbs ingens* 'en jättestor stad' (G4:3; 7:2)

	sing	plur
nom	urbs ingens	
gen		
dat		
ack		
abl		

3. *mare ingens* 'ett ofantligt hav' (G4:2; 7:2)

	sing	plur
nom	mare ingens	
gen		
dat		
ack		
abl		

4. *equus celer* 'en snabb häst' (G3:1; 7:2)

	sing	plur
nom	equus celer	
gen		
dat		
ack		
abl		

7 Adverb (läroboken s. 78)

A) Bilda adverb på följande adjektiv. Stammarna anges inom parentes. Översätt adverbena till svenska.

1. *densus* [dens-] 2. *liber* [liber-] 3. *levis* [lev-] 4. *vehemens* [vehement-]

B) Översätt de fetstilta orden, vilka är adverbial, till latin. Formerna ska vara adverb. Adjektivformerna inklusive stammar står till höger om respektive mening.

1. Vi har sovit gott .	<i>bonus</i>	6. Hon sjunger ljuvligt .	<i>dulcis</i> [dulc-]
2. Soldaterna kämpar tappert .	<i>fortis</i> [fort-]	7. Fågeln flyger högt .	<i>altus</i> [alt-]
3. Flickorna sjunger vackert .	<i>pulcher</i> [pulchr-]	8. Förklara detta kortfattat!	<i>brevis</i> [brev-]
4. Jag skriver illa .	<i>malus</i> [mal-]	9. Du har tjänat mig troget .	<i>fidelis</i> [fidel-]
5. Du svarar klokt .	<i>sapiens</i> [sapien-]	10. Hon skrattade glatt .	<i>laetus</i> [laet-]

FACIT TILL EXTRAÖVNINGARNA

- 1 1. dig = O ind; ett råd = O dir 6. en hälsning = O dir; till sina föräldrar = O ind
 2. pengar = O dir; till de nödställda = O ind 7. mig = O ind; lite pengar = O dir
 3. föraren = O ind; körkortet = O dir 8. en saga = O dir; för eleverna = O ind
 4. detta = O dir; för någon = O ind 9. Anna = O ind; biljetterna = O dir
 5. turisterna = O ind; vägen = O dir 10. oss = O ind; allt hopp = O dir

- 2 1. silvae, silvis 2. horto, hortis 3. bellis, bello 4. legibus, legi 5. flumini, fluminibus

- 3 1. foro magno, foris magnis 2. viae longae, viis longis 3. viae brevi, viis brevibus
 4. amico laeto, amicis laetis 5. militi laeto, militibus laetis 6. flumini brevi, fluminibus
 brevibus 7. flumini longo, fluminibus longis 8. puellae forti, puellis fortibus 9. servo tristi,
 servis tristibus

- 4 1. pericula (O dir) 2. muros (O dir) 3. epistulam (O dir); matri (O ind) 4. maria (O dir)
 5. discipulis (O ind); fabulas (O dir) 6. filias (O dir) 7. mulieribus (O ind); dona (O dir)
 8. colles (O dir) 9. libros (O dir); amico (O ind) 10. te (O dir) 11. me (O dir) 12. tibi (O ind);
 pecuniam (singular!, O dir) 13. nos (O dir) 14. vobis (O ind); donum (O dir)

- 5 1. abl sing: *duce* gen plur: *ducum* 2. abl sing: *animali* gen sing: *animalium*
 3. abl sing: *nave* gen plur: *navium* 4. abl sing: *monte* gen plur: *montium*

6

1	sing	plur
nom	liber pulcher	libri pulchri
gen	libri pulchri	librorum pulchrorum
dat	libro pulchro	libris pulchris
ack	librum pulchrum	libros pulchros
abl	libro pulchro	libris pulchris

2	sing	plur
nom	urbs ingens	urbes ingentes
gen	urbis ingentis	urbium ingentium
dat	urbi ingenti	urbibus ingentibus
ack	urbem ingentem	urbes ingentes
abl	urbe ingenti	urbibus ingentibus

3	sing	plur
nom	mare ingens	maria ingentia
gen	maris ingentis	marium ingentium
dat	mari ingenti	maribus ingentibus
ack	mare ingens	maria ingentia
abl	mari ingenti	maribus ingentibus

4	sing	plur
nom	equus celer	equi celeres
gen	equi celeris	equorum celerium
dat	equo celeri	equis celeribus
ack	equum celerem	equos celeres
abl	equo celeri	equis celeribus

7 A) 1. dense 2. libere 3. leviter 4. vehementer

B) 1. bene 2. fortiter 3. pulchre 4. male 5. sapienter 6. dulciter 7. alte 8. breviter 9. fideliter
10. laete

ÖVERSÄTTNING AV DE LATINSKA TEXTERNA

En skoldag

Jag stiger upp före gryningen. En slav ger mig mina stövlar (skor) och jag tar på mig stövlarna (skorna). Jag ber om vatten till ansiktet. Först tvättar jag händerna, därefter ansiktet. Jag torkar mig, tar av mig nattskjortan. Jag tar på mig en tunika. Jag smörjer mitt huvud och kammar mig. Jag går ut ur sovrummet med min *paedagogus* och hälsar på min pappa och mamma.

Sedan går jag hemifrån till skolan och säger: "Var hälsad, lärare!" Läraren hälsar tillbaka: "Var hälsade, elever!" Vi går i första klass. Vi läser, skriver och räknar. Läraren ställer frågor (förhör) och vi svarar läraren. Han berättar även sagor för oss. Vi lyssnar uppmärksamt.

Därefter (är det tillåtet för oss =) får vi äta lunch och läraren skickar iväg oss. Jag går hem. Jag byter om, (tar emot =) får vitt bröd, oliver, ost och nötter. Jag dricker kallt vatten. Efter lunchen ägnar jag mig på nytt åt skolan.

Hur ska en talare tala?

Han/Hon bör tala allvarligt, strängt, skarpt (lidelsefullt), energiskt (med eftertryck), passionerat, värtaligt (ordrikt), bitande, vänligt (älskvärt), sansat (lugnt), enkelt, smickrande, mildt, ljuvt, kortfattat, kvickt (skämtsamt).